

I. কাৰ্যবাহী সাৰাংশ

৩.১ পটভূমি

অসম চৰকাৰে বিকশিত ভাৰত ২০৪৭ৰ ৰাষ্ট্ৰীয় দৃষ্টিভঙ্গীৰ সৈতে সংগতি ৰাখি, সৰ্বাংগীন, বহনক্ষম, আৰু প্ৰযুক্তি-চালিত শাসন ব্যৱস্থাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰি বিকশিত অসম ২০৪৭ৰ বাবে এক বিস্তৃত ভৱিষ্যত কৰ্মপন্থা প্ৰস্তুত কৰি আছে। অসম ভৱিষ্য দৰ্শন ২০৩০ আৰু পূৰ্বৰ সংস্কাৰমূলক প্ৰকল্প (এএছপিআইআৰই আৰু এচিচিএছডি)ৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি ৰাজ্যখনে তথ্য-চালিত, নাগৰিককেন্দ্ৰিক সংস্কাৰৰ জৰিয়তে ৰাজহুৱা প্ৰতিষ্ঠানসমূহ শক্তিশালী কৰা, সেৱা প্ৰদানৰ উন্নতি সাধন আৰু ৰাজহুৱা বিত্তীয় সাহায্য বৃদ্ধি কৰাৰ লক্ষ্য লৈছে। চৰকাৰী কাৰ্যসূচীত প্ৰশাসনিক দক্ষতা, জীৱনচক্ৰ ভিত্তিক নাগৰিক সেৱা, ‘এডভাণ্টেজ আছাম’ৰ জৰিয়তে বিনিয়োগৰ সুবিধা, আৰু শক্তিশালী ডিজিটেল আন্তঃগাঁথনি আদিৰ লেখীয়া অগ্ৰাধিকাৰসমূহক অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে। কেন্দ্ৰীয় অনুদান, ৰাজ্যৰ ৰাজহ, আৰু বহুপক্ষীয় সহায়ৰ জৰিয়তে লাভ কৰা পুঁজিৰে ২০২৬-৩১ বিত্তীয় বৰ্ষৰ বাবে ২০০ মিলিয়ন মাৰ্কিন ডলাৰৰ আনুমানিক বাজেটেৰে এই পদক্ষেপে অসমক বিত্তীয়ভাৱে স্থিতিস্থাপক, ডিজিটেলভাৱে সবল আৰু বিনিয়োগকাৰী অনুকূল ৰাজ্য হিচাপে স্থান দিবলৈ বিচাৰিছে।

PforR কাৰ্য্যক্ৰম (P) এ অন্যান্য চলি থকা/আগন্তুক অসম চৰকাৰৰ পদক্ষেপৰ জৰিয়তে বিত্তীয় সাহায্যপ্ৰাপ্ত কেতবোৰ বৰ্জনৰ ব্যতিৰেকে চৰকাৰী কাৰ্য্যসূচী (p) ত চিনাক্ত কৰা পদক্ষেপসমূহৰ এটা উপগোটক সমৰ্থন কৰে। বহনক্ষম বিত্ত, দক্ষ সেৱা প্ৰদান আৰু তথ্যৰ উন্নত ব্যৱহাৰৰ জৰিয়তে ৰাজ্যৰ সামৰ্থ্য শক্তিশালী কৰাৰ ওপৰত অসম সু শাসন সোৱা প্ৰদান কাৰ্য্যসূচীয়ে গুৰুত্ব আৰোপ কৰিব।

৩.২ পিডিঅ’ আৰু ফলাফলৰ ক্ষেত্ৰ

এজিএছডিপিৰ বাবে প্ৰগ্ৰেম ডেভেলপমেন্ট অবজেক্টিভছ (পিডিঅ’)ৰ লক্ষ্য হৈছে অসমত সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ বাবে ৰাজহুৱা বিত্ত ব্যৱস্থাপনা, নিৰ্বাচিত প্ৰশাসনিক সেৱা প্ৰদান, আৰু তথ্য ব্যৱস্থাৰ দক্ষতা বৃদ্ধি কৰা। বৰ্তমানৰ কাৰ্য্যসূচীয়ে তিনিটা ফলাফলৰ ক্ষেত্ৰৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছে। সেইবোৰ হ’ল- আৰএ-১: ৰাজহুৱা বিত্তীয় সামৰ্থ্য বৃদ্ধি; আৰএ-২: নাগৰিক আৰু ব্যৱসায় সমূহৰ বাবে সেৱা প্ৰদানৰ উন্নতি সাধন; আৰু RA-3: ৰাজ্যিক তথ্য পৰিৱেশতন্ত্ৰ শক্তিশালী কৰা।

৩.৩ ই এছ এছ এৰ বিষয়ে

প্ৰগ্ৰেম-ফৰ-ৰিজাল্টছ ফাইনেলিং (নীতি) আৰু নিৰ্দেশনাত উল্লেখ কৰা অনুসৰি পিফ’ৰআৰ ব্যৱস্থা ব্যৱহাৰৰ বাবে বিশ্ব বেংকৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ সৈতে সংগতি ৰাখি পৰিৱেশ আৰু সামাজিক ব্যৱস্থাৰ মূল্যায়ন (ইএছএছএ) কৰা হৈছে, আৰু এই প্ৰতিবেদন প্ৰস্তুত কৰা হৈছে। এই ই এছ এছ এ-য়ে এই বিষয়সমূহ পৰীক্ষা কৰিছিল- (ক) কাৰ্য্যসূচীৰ সম্ভাৱ্য পৰিৱেশ আৰু সামাজিক (ই এণ্ড এছ) প্ৰভাৱ (প্ৰাসংগিক হিচাপে প্ৰত্যক্ষ, পৰোক্ষ, প্ৰৰোচিত আৰু সঞ্চিত প্ৰভাৱকে ধৰি); (খ) সেই প্ৰভাৱসমূহ পৰিচালনা কৰিবলৈ ঋণ লোৱাজনৰ সামৰ্থ্য (আইনী কাঠামো, নিয়ন্ত্ৰণ কৰ্তৃপক্ষ, সাংগঠনিক ক্ষমতা, আৰু কৰ্মক্ষমতা); (গ) ঋণগ্ৰহণকাৰীৰ ব্যৱস্থাসমূহ—আইন,

নিয়ম, মানদণ্ড, পদ্ধতি, আৰু ৰূপায়ণৰ পৰিৱেশন—মূল ই এও এছ নীতি আৰু মূল পৰিকল্পনা উপাদানসমূহৰ বিপৰীতে তুলনা কৰি ইয়াৰ মাজত যিকোনো উল্লেখযোগ্য পাৰ্থক্য চিনাক্ত কৰা যিয়ে কাৰ্যসূচীৰ পৰিৱেশনত প্ৰভাৱ পেলাব পাৰে; (ঘ) প্ৰস্তাৱিত কাৰ্যসূচীয়ে ইয়াৰ ই এও এছ লক্ষ্যত উপনীত হোৱাৰ সম্ভাৱনা; আৰু (ঙ) নীতিগত বিষয় আৰু নিৰ্দিষ্ট কাৰ্য্যকৰী দিশসমূহৰ ওপৰত সামৰ্থ্য আৰু পৰিৱেশনৰ মোকাবিলা কৰিবলৈ ব্যৱস্থাৰ পৰামৰ্শ, যিটো কাৰ্য্যক্ৰম কাৰ্য্য পৰিকল্পনা (পিএপি)ৰ জৰিয়তে কাৰ্য্যক্ৰমৰ বিপদসমূহ পৰিচালনাৰ বাবে প্ৰাসংগিক। এই মূল্যায়নত বিশ্ব বেংকৰ বিভিন্ন প্ৰয়োজনীয়তাসমূহ বিবেচনা কৰা হৈছিল য'ত প্ৰাথমিক পৰীক্ষণ, অংশীদাৰসকলৰ সংযোগ, সামৰ্থ্য মূল্যায়ন, আৰু অভিযোগ ব্যৱস্থাৰ বিশ্লেষণ আদিক সামৰি লোৱা হৈছে।

৩.৪ ই এছ এছ এৰ বাবে ব্যৱহৃত পদ্ধতি

ই এছ এছ এৰ বাবে পদ্ধতিৰ ভিতৰত আছিল (ক) প্ৰযোজ্য নীতি, আইন, আঁচনি, কাৰ্যসূচীৰ পদ্ধতি আৰু প্ৰতিষ্ঠানিক ব্যৱস্থাৰ গৌণ সাহিত্য পুনৰীক্ষণ; (খ) পৰীক্ষা কৰা; (গ) স্থান ভ্ৰমণ; (ঘ) পৰামৰ্শ—থণ্ডীয়/কেন্দ্ৰিক গোট আৰু ৰাজ্যিক পৰ্যায়ত; আৰু (ঙ) ই এও এছ ব্যৱস্থাৰ শক্তি আৰু উন্নতিৰ ক্ষেত্ৰসমূহৰ বিশ্লেষণ আৰু সংশ্লেষণ। এই পদক্ষেপসমূহ ই এছ এছ এৰ প্ৰতিবেদন প্ৰস্তুত কৰাৰ বাবে অনুসৰণ কৰা হৈছিল য'ত তথ্যসমূহ, পৰামৰ্শসমূহ, আৰু পিএপি আৰু কাৰ্য্যক্ৰম ৰূপায়ণ সমৰ্থন পৰিকল্পনালৈ ইনপুটসমূহৰ পৰামৰ্শৰ ওপৰত হৈছিল।

অধ্যয়নটোৰ বিষয়ে অৱগত কৰিবলৈ বিভিন্ন চৰকাৰী বিভাগ [বিত্ত বিভাগ, খনি আৰু খনিজ সম্পদ বিভাগ, পৰ্যটন বিভাগ, বাণিজ্যিক কৰ বিভাগ] আৰু আৰ টি পি এছ আয়োগ, ক্ষেত্ৰ কৰ্মচাৰী, জিলা প্ৰশাসন, আঁচনিৰ হিতাধিকাৰী [অৰুণোদয় আঁচনি (ডি বি টি), আৰ টি পি এছ সেৱা, ভ্ৰমণ পৰিচালক] মূলতঃ মহিলা, যুৱক-যুৱতী আৰু এছ টি/এছ চিৰ অন্তৰ্গত লোকসকলৰ প্ৰতিনিধি আৰু সেৱা প্ৰদানকাৰীসকলক [সাধাৰণ সেৱা কেন্দ্ৰ, ৰাজহুৱা সুবিধা কেন্দ্ৰ] সৈতে আগষ্ট-ছেপ্টেম্বৰ ২০২৫ৰ পৰা, অংশীদাৰসকলৰ পৰামৰ্শ, ফ'কাচ গ্ৰুপ আলোচনা আৰু মূল তথ্যদাতাৰ সাক্ষাৎকাৰ অনুষ্ঠিত কৰা হয় আৰু ২০২৫ চনৰ ছেপ্টেম্বৰৰ শেষত দুখন জিলা যেনে ওদালগুৰি আৰু কামৰূপ (গ্ৰাম্য)ত চক্ৰ বিষয়াৰ কাৰ্যালয়, ৰাজহুৱা সুবিধা কেন্দ্ৰ আৰু সাধাৰণ সেৱা কেন্দ্ৰসমূহ ভ্ৰমণ কৰি ই এছ এছ এ প্ৰস্তুতিৰ বাবে সেৱা প্ৰদানকাৰী আৰু হিতাধিকাৰীসকলৰ সৈতে মত বিনিময় কৰা হৈছিল। ১৭ অক্টোবৰ, ২০২৫ তাৰিখে ই এছ এছ এৰ খচৰা সন্দৰ্ভত এখন ৰাজ্যিক পৰ্যায়ৰ পৰামৰ্শমূলক কৰ্মশালা অনুষ্ঠিত হ'ব। ই এছ এছ এৰ কাৰ্য্যকৰী সাৰাংশ স্থানীয় ভাষালৈ (অসমীয়া) অনুবাদ কৰি কৰ্মশালাৰ পূৰ্বে সকলো আমন্ত্ৰিত অংশীদাৰীক বিতৰণ কৰা হ'ব। কৰ্মশালাৰ সময়ত পোৱা মতামতৰ সহায়ত ই এছ এছ এক অধিক নিখুঁত আৰু চূড়ান্ত কৰা হ'ব। খচৰা আৰু সংশোধিত/চূড়ান্ত ই এছ এছ এ প্ৰতিবেদন কৰ্মশালাৰ মন্তব্য আৰু পৰামৰ্শ অন্তৰ্ভুক্ত কৰাৰ পূৰ্বে আৰু পিছত বিশ্ব বেংকৰ পৰ্টেলত প্ৰকাশ কৰা হ'ব।

৩.৫ মূল বিষয়/বিপদ আৰু সুযোগ

এই প্ৰকল্পৰ পদক্ষেপে পৰিৱেশৰ ওপৰত ইতিবাচক প্ৰভাৱ পেলাব বুলি আশা কৰা হৈছে, যাৰ ফলত সেউজ ক্ৰয়ৰ দৰে বহনক্ষম ক্ৰয় পদ্ধতিসমূহক মূলসুঁতিলৈ অনা আৰু জলবায়ুৰ বিবেচনাকে ধৰি শক্তিশালী মূল্যায়নৰ সৈতে ৰাজহুৱা বিনিয়োগ ব্যৱস্থাপনা উন্নত হ'ব। আন্তঃকাৰ্য্যকৰী ই-শাসন সমাধান প্ৰৱৰ্তনৰ প্ৰচেষ্টাত প্ৰকল্পটোৱে আই টি হাৰ্ডৱেৰ ব্যৱস্থাসমূহ ক্ৰয় কৰিব পাৰে যিয়ে ই-আৱৰ্জনাসমূহৰ অনুচিত ব্যৱস্থাপনা আৰু নিষ্কাশনৰ ক্ষেত্ৰত এক মূল পৰিৱেশগত বিপদৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে।

সামাজিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা এই কাৰ্য্যসূচীৰ ফলত সেৱা সেতুৰ জৰিয়তে সকলো বাধ্যতামূলক সেৱা প্ৰদানৰ সুলভতা উন্নত কৰা আৰু ডিবিটি আঁচনিৰ অধীনত ৰাজসাহায্য আৰু লাভালাভ আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত দক্ষতা বৃদ্ধিৰ দৰে ইতিবাচক ফলাফল পোৱা যাব। ইয়াৰ উপৰি ই-গভৰ্ণেন্স সমাধান ব্যৱস্থা ব্যৱহাৰ কৰি এই কাৰ্য্যসূচীয়ে স্বচ্ছতা আৰু দায়বদ্ধতা বৃদ্ধি কৰিব। এইচ আৰ এম আই এছ (মানৱ সম্পদ ব্যৱস্থাপনা তথ্য ব্যৱস্থা)ৰ দৰে পদক্ষেপেও প্ৰক্ৰিয়া স্বয়ংক্ৰিয়কৰণৰ জৰিয়তে দক্ষতা বৃদ্ধি কৰিব, সাংগঠনিক বৈচিত্ৰ্য আৰু সমতা বৃদ্ধি কৰিব, আৰু শ্ৰম আইনসমূহ মানি চলাটো উন্নত কৰিব। কাৰ্য্যসূচীৰ অধীনত প্ৰত্যাশিত মূল সামাজিক বিপদসমূহ হ'ল: (i) কাৰ্য্যসূচীৰ অধীনত প্ৰস্তাৱিত নীতি, পৰিকাঠামো আৰু ই-গভৰ্ণেন্স সমাধান ব্যৱস্থা প্ৰস্তুত কৰাৰ সময়ত দুৰ্বল গোটসমূহকে ধৰি সকলো সংশ্লিষ্ট অংশীদাৰ আৰু হিতাধিকাৰী পৰ্যাপ্তভাৱে পৰামৰ্শৰে উপকৃত বা অন্তৰ্ভুক্ত কৰা নহ'বও পাৰে; (ii) ডিজিটেল সংহতি আৰু জনসচেতনতাৰ অভাৱৰ বাবে অভিযোগ ব্যৱস্থা (আৰ টি পি এছ, অ-আৰ টি পি এছ, ডি বি টি আঁচনিৰ বাবে) পৰ্যাপ্তভাৱে সুলভ, স্বচ্ছ আৰু জবাবদিহি নহ'বও পাৰে; ইয়াৰ উপৰিও (iii) অংশীদাৰসকলৰ মাজত কম সজাগতা আৰু সেৱা সেতুৰ অধীনত নতুন সেৱা ৰূপায়ণৰ বাবে চি এছ চিৰ সীমিত ক্ষমতাই সেৱা প্ৰদান আৰু গ্ৰহণত বাধাৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে। (iii) ইয়াৰ উপৰি, নীতি নিৰ্ধাৰণ, ক্ৰয় ব্যৱস্থা, আৰু ই-গভৰ্ণেন্স সমাধান ব্যৱস্থাৰ সৈতে জড়িত পদক্ষেপসমূহে ই এণ্ড এছৰ বিবেচনাসমূহ স্পষ্টভাৱে অন্তৰ্ভুক্ত নকৰিবও পাৰে। (iv) কৰ্মচাৰী আৰু পৰামৰ্শৰ জৰিয়তে কাৰ্য্যসূচীৰ অধীনত প্ৰতিষ্ঠানিক শক্তিশালীকৰণে নিযুক্তিৰ নিয়ম আৰু শ্ৰম আইনসমূহ অমান্য কৰাৰ আশংকাও বৃদ্ধি কৰিব পাৰে। শেষত, (v) ডিজিটেল ইন্টাৰফেচ ব্যৱহাৰৰ বাবে অপৰ্যাপ্ত তথ্য সুৰক্ষা ব্যৱস্থা আৰু প্ৰতিব্যৱস্থা (Measures) (যেনে HRMIS)ৰ ফলত গোপনীয়তা ভংগ আৰু অকৰ্তৃত্বশীল তথ্য প্ৰকাশ হ'ব পাৰে। প্ৰস্তাৱিত কাৰ্য্যকলাপৰ বৰ্তমানৰ ই এণ্ড এছ ৰিস্ক 'মধ্যমীয়া' কাৰণ অসামৰিক কামৰ সৈতে জড়িত কোনো ধৰণৰ ই এণ্ড এছ ৰিস্ক নাই; এইদৰে, কাৰ্য্যসূচীৰ অধীনত কোনো ধৰণৰ ভূমি অধিগ্ৰহণৰ আশা কৰা হোৱা নাই।

৩.৬ নীতি আৰু আইনী পৰিকাঠামোৰ মূল্যায়ন

পৰিৱেশ আৰু সামাজিক সংকটৱস্থা ব্যৱস্থাপনাৰ সৈতে আইন আৰু সম্পৰ্কিত বিধি ব্যৱস্থাসমূহ পৰ্যাপ্ত। অসমৰ সকলো খণ্ডতে নিয়ন্ত্ৰক কৰ্তৃপক্ষই আইনসমূহ বলবৎ কৰাৰ দায়িত্ব আছে।

৩.৭ প্ৰতিষ্ঠানিক ব্যৱস্থা আৰু সামৰ্থ্যৰ মূল্যায়ন

এ এছ-চি এফ এম এছ (বিত্ত বিভাগৰ অধীনত) হৈছে প্ৰগ্ৰেম মেনেজমেন্ট ইউনিট (পি এম ইউ) আৰু এ আই টি ই চি এণ্ড চি এছ ডি (আই টি বিভাগৰ অধীনত) হৈছে প্ৰগ্ৰেম ৰূপায়ণ ইউনিট (পি আই ইউ), যিয়ে অন্যান্য অংশগ্ৰহণকাৰী বিভাগ, অৰ্থাৎ বাণিজ্যিক কৰ বিভাগ, খনি আৰু খনিজ সম্পদ বিভাগ আৰু পৰ্যটন বিভাগৰ সহায়ত কাৰ্যসূচীৰ অধীনত প্ৰস্তুতকৰ্ত্ত সৰ্বস্বত্বৰ সংস্কাৰৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি কাৰ্যসূচী ৰূপায়ণৰ বাবে দায়বদ্ধ।

পূৰ্বৰ বিশ্ব বেংকৰ বিত্তীয় সাহায্যপ্ৰাপ্ত এ এছ পি আই আৰ ই প্ৰকল্প (২০১৭-২০২২) আৰু এ চি চি এছ ডি প্ৰকল্প (২০১৭-২০২৪)ৰ অধীনত এ এছ-চি এফ এম এছ আছিল ন’ডেল ৰূপায়ণ সংস্থা আৰু ই সেই প্ৰকল্পসমূহত কাম কৰাৰ অভিজ্ঞতাৰ দ্বাৰা উপকৃত কৰিব। এআইটিইচি এণ্ড চিএছডি ছ’চাইটি, বিশ্ব বেংকৰ বিত্তীয় সাহায্যপ্ৰাপ্ত এচিচিএছডি প্ৰকল্পৰ অধীনত স্থাপন কৰা হৈছিল আৰু ইয়াৰ কৰ্মচাৰীসকলক পূৰ্বৰ প্ৰকল্পৰ পৰা উত্তৰাধিকাৰী সূত্ৰে লাভ কৰিছে, যাৰ ফলত আৰটিপিএছ সংস্কাৰৰ প্ৰতিষ্ঠানিক জ্ঞান আৰু বেংকৰ সৈতে কাম কৰাৰ অভিজ্ঞতা প্ৰাপ্ত কৰিছে। অংশগ্ৰহণকাৰী অন্যান্য বিভাগসমূহ, যেনে বাণিজ্যিক কৰ বিভাগ, খনি আৰু খনিজ সম্পদ বিভাগ আৰু পৰ্যটন বিভাগে সমন্বয় আৰু কাৰিকৰী সহযোগিতাৰ বাবে ন’ডেল বিষয়া নিযুক্তি দিব।

মূল্যায়নত তেওঁলোকৰ ব্যৱস্থা আৰু পদ্ধতিসমূহ শক্তিশালী কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ ওপৰত আলোকপাত কৰি (ক) অভিযোগ ব্যৱস্থাপনা; (খ) প্ৰতিষ্ঠানিক শক্তিশালীকৰণৰ জৰিয়তে ই এণ্ড এছৰ কৰ্মচাৰী আৱণ্টন আৰু নিৰীক্ষণ (খনি আৰু খনিজ সম্পদ বিভাগত); (গ) হিতাধিকাৰী আৰু অংশীদাৰসকলৰ নিয়োজনৰ প্ৰক্ৰিয়া; (ঘ) ডিজিটেল প্লেটফৰ্মত তথ্য সুৰক্ষা; আৰু (ঙ) ক্ৰয় পদ্ধতিত ই এণ্ড এছৰ বিবেচনাসমূহ অন্তৰ্ভুক্ত কৰাৰ ব্যৱস্থা। পি এম ইউ আৰু পি আই ইউ-য়ে এই কাৰ্যসূচীত সহায় কৰিবলৈ পূৰ্ণকালীন পৰিৱেশ আৰু সামাজিক বিশেষজ্ঞসকলক অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব।

৩.৮ বহিষ্কৰণৰ মাপকাঠী

মূল্যায়নে ইংগিত দিয়ে যে বিশ্ব বেংকৰ নীতি আৰু পি ফৰ আৰ বিত্তীয় সাহায্যৰ নিৰ্দেশনাত ব্যাখ্যা কৰা পৰিৱেশ আৰু/বা মানুহৰ ওপৰত যথেষ্ট বিৰূপ প্ৰভাৱ পেলোৱা কাৰ্যকলাপসমূহক কাৰ্যসূচীৰ পৰা বাদ দিয়া হৈছে। কাৰ্যসূচী ৰূপায়ণৰ সময়ত, অধিক ই এণ্ড এছ ৰিস্কৰ (risks) বাবে নিম্নোক্ত কাৰ্যকলাপসমূহ ব্যয়ৰ কাৰ্যসূচীত অন্তৰ্ভুক্ত নহয় নেকি সেয়া নিশ্চিত কৰিবলৈ সকলো কাৰ্যসূচী পৰীক্ষা কৰা হ’ব:

- কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্যিক পৰিৱেশ আৰু সামাজিক আইনসমূহৰ সৈতে অভিযোগবিহীন কাৰ্যকলাপ।
- জটিল প্ৰাকৃতিক বাসস্থান বা জটিল সাংস্কৃতিক ঐতিহ্য স্থানৰ উল্লেখযোগ্য পৰিৱৰ্তনৰ বা অৱনতি।
- বনাঞ্চল, অধিসূচিত জলাশয়, বা পৰিৱেশ-সংবেদনশীল অঞ্চল, আৰু/বা সকলো সংৰক্ষিত/বন অঞ্চলৰ ভিতৰত (ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্যান, বন্যপ্ৰাণী অভয়াৰণ্য আৰু কৰিডৰ)

আৰু, পৰিৱেশ-সংবেদনশীল অঞ্চলৰ ভিতৰত, যাৰ বাবে ভাৰত চৰকাৰৰ পৰিৱেশ, বন আৰু জলবায়ু পৰিৱৰ্তন মন্ত্ৰালয়ে চূড়ান্ত অথবা খচৰা অধিসূচনা প্ৰকাশ কৰিছে।

- ভূমি অধিগ্ৰহণ, কায়িক স্থানান্তৰ, আৰু/বা অস্বৈচ্ছামূলক পুনৰ সংস্থাপনৰ প্ৰভাৱৰ ফলত হোৱা যিকোনো কাম-কাজ।
- খিলঞ্জীয়া/জনজাতি জনসংখ্যা বা তেওঁলোকৰ ভূখণ্ডৰ ওপৰত বিৰূপ প্ৰভাৱ পেলোৱা যিকোনো কাম-কাজ বিশেষকৈ ষষ্ঠ অনুসূচি এলেকাৰ।
- GoA/GoI বিধি অনুসৰি অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ, সুৰা, তেজস্ক্ৰীয় সামগ্ৰী উৎপাদন, যিকোনো নিষিদ্ধ আৰু/বা অবৈধ কাৰ্যকলাপৰ প্ৰচাৰ, আৰু/বা ক্ৰয়ত জড়িত হোৱা।
- বলপূৰ্বকভাৱে বা শিশু শ্ৰমিকৰ ব্যৱহাৰ আৰু কৰ্মক্ষেত্ৰত জড়িত হৈ থকা শ্ৰমিকসকলৰ স্বাস্থ্য আৰু ব্যক্তিগত সুৰক্ষাৰ উল্লেখযোগ্য বিপদৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া কাৰ্যকলাপসমূহ।

৩.১ কাৰ্যসূচী কৰ্ম-আঁচনি (পি এ পি)ৰ মূল পৰামৰ্শ আৰু ইনপুটসমূহ

মূল্যায়নত ই এণ্ড এছ ব্যৱস্থাসমূহৰ ৰূপায়ণৰ উন্নীতকৰণৰ বাবে কিছুমান ক্ষেত্ৰ চিনাক্ত কৰা হৈছিল, যিবোৰ তলত দিয়া পৰামৰ্শসমূহৰ জৰিয়তে সমাধান কৰিব পাৰি:

সূচী E.1. মূল ব্যৱধান আৰু পৰামৰ্শৱলী

ব্যৱধান	পৰামৰ্শসমূহ	দায়িত্বসমূহ	সময়সীমা
উচ্চ বিপদজনক কাৰ্যকলাপ বাদ দিবলৈ কৰ্মচাৰী আৰু পৰীক্ষা	পিএমইউ, পিআইইউত ই এণ্ড এছ কৰ্মচাৰী (এইচ আৰ নীতিকে ধৰি) আৰু সকলো কাৰ্যকলাপৰ প্ৰাৰম্ভিক ই এণ্ড এছ পৰীক্ষণ	এ এছ-চি এফ এম এছ এ আই টি ই চি আৰু চি এছ ডি	সময়সীমা ১ ৰ পৰা
বৰ্তমানৰ বিকেন্দ্ৰীকৃত অভিযোগ নিৰাময় ব্যৱস্থাত জটিল ব্যৱধান	সেৱা সেতুৰ সম্পূৰ্ণ কাৰ্যকৰী আৰু কাৰিকৰী পৰ্যালোচনাৰ অংশ হিচাপে বৰ্তমানৰ অভিযোগ ব্যৱস্থাপনা ব্যৱস্থাৰ মূল্যায়ন, তাৰ পিছত শক্তিশালী আৰু কাৰ্যকৰী কৰা।	এ আই টি ই চি আৰু চি এছ ডি	সময়সীমা ১ ৰ পৰা ২য় সময়ছোৱাৰ পৰা উন্নতি আৰু কাৰ্যকৰীকৰণ
খনি আৰু খনিজ	ই এণ্ড এছ বিপদ	খনি আৰু খনিজ	১ বছৰ-

বিভাগে ই এণ্ড এছ অনুসৰণ নিৰীক্ষণ কৰিবলৈ সীমিত সম্পদ আৰু ব্যৱস্থা	ব্যৱস্থাপনাৰ বাবে পৰ্যাপ্ত জনশক্তি আৰু নিৰীক্ষণ ব্যৱস্থা (ই-শাসন ব্যৱস্থাৰ অংশ) অন্তৰ্ভুক্ত কৰিবলৈ প্ৰতিষ্ঠানিক শক্তিশালীকৰণ পৰিকল্পনা (কৰ্মচাৰী আৰু ই-শাসনকে ধৰি)।	বিভাগ	পৰিকল্পনাৰ অনুমোদন বছৰ ২- পৰিকল্পনা ৰূপায়ণ
নাগৰিকৰ মতামত বিচৰাত পদ্ধতিগত পন্থাৰ অভাৱ	বাৰ্ষিক হিতাধিকাৰী সন্তুষ্টি জৰীপ, ৪ বছৰত প্ৰস্তুত নাগৰিক প্ৰতিক্ৰিয়া ব্যৱস্থাৰ বিকাশৰ বিষয়ে অৱগত কৰিবলৈ	এ আই টি ই টি আৰু চি এছ ডি	ToR 1 বছৰত বিকশিত হৈছিল, 2 বছৰৰ পৰা 4 বৰ্ষলৈকে বাৰ্ষিক জৰীপ
ই-আৱৰ্জনা ব্যৱস্থাপনা নিয়ম, ২০১৬ৰ সৈতে এড-হক পদ্ধতি আৰু আংশিক অনুসৰণ	শ্ৰমিকৰ স্বাস্থ্য আৰু সুৰক্ষা, শ্ৰমিকৰ কল্যাণ আৰু ই-আৱৰ্জনা ব্যৱস্থাপনাৰ সৈতে জড়িত ই এণ্ড এছ দফাসমূহ সকলো আই টি হাৰ্ডৱেৰ ইনষ্টলেচন চুক্তিত সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে	সকলো কাৰ্যকৰী বিভাগ	১ বছৰৰ পৰা
ক্ৰয় প্ৰক্ৰিয়া আৰু নীতিত ই এণ্ড এছৰ বিবেচনাৰ ওপৰত সীমিত মনোনিৱেশ।	পৰিৱেশ, সামাজিক, আৰু শাসন (ই এছ জি) মাপকাঠীসমূহ একত্ৰিত কৰিবলৈ বহনক্ষম আৰু সেউজ ক্ৰয়ৰ বাবে নীতি/ নিৰ্দেশনা।	এ এছ-চি এফ এম এছ	১ বছৰৰ পৰা
ডি আই ডি এছ আৰু সেৱা সেতুত আঁচনি আৰু সেৱাৰ সন্দৰ্ভত সীমিত সজাগতা	আই ই চিৰ কাৰ্যকলাপৰ বাবে যোগাযোগ পৰিকল্পনা প্ৰস্তুত আৰু ৰূপায়ণ	এ আই টি ই টি আৰু চি এছ ডি এ এছ-চি এফ এম এছ	২য় বছৰৰ পৰা
তথ্য সুৰক্ষাৰ ওপৰত নিৰ্দেশনাৰ অনুপস্থিতি	এই কাৰ্যসূচীৰ অধীনত বিকশিত কৰা ডিজিটেল	এ আই টি ই টি আৰু চি এছ ডি	১ বছৰৰ পৰা

	প্লেটফর্মসমূহে ডিজিটেল ব্যক্তিগত তথ্য সুৰক্ষা আইন, ২০২৩ মানি চলে তথ্য সুৰক্ষাৰ সৈতে মোকাবিলা কৰিবলৈ সংশোধিত ৰাজ্যিক তথ্য নীতি আৰু কাৰ্য্যকৰী নিৰ্দেশনা।		
--	--	--	--

সূচী E.2. পি পি পিৰ বাবে পৰামৰ্শ হিচাপে আগবঢ়োৱা ই এন এছ কাৰ্যাৱলী

কামৰ বৰ্ণনা	উৎস	ডি এল আই#	দায়িত্ব	সময়	সম্পূৰ্ণ হোৱাৰ জোখ-মাখ
কাৰ্য্যসূচীৰ অধীনত ই এণ্ড এছ বিপদ ব্যৱস্থাপনাৰ বাবে পৰ্যাপ্ত জনশক্তি আৰু নিৰীক্ষণ ব্যৱস্থাকে ধৰি আই এসমূহত ই এণ্ড এছৰ কাৰ্য্যকলাপ শক্তিশালী কৰা	পৰিৱেশ আৰু সামাজিক ব্যৱস্থাৰ মূল্যায়ন		এ আই টি ই চি আৰু চি এছ ডি এ এছ-চি এফ এম এছ খনি আৰু খনিজ বিভাগ	১ম সময়ছোৱাৰ পৰা	এআইটিইচি এণ্ড চিএছডি আৰু এএছ- চিএফএমএছত নিযুক্তি দিয়া ই এণ্ড এছ বিশেষজ্ঞ প্ৰতিষ্ঠানিক শক্তিশালীকৰণ পৰিকল্পনা অনুসৰি খনি আৰু খনিজ বিভাগত নিযুক্তি দিয়া ই এণ্ড এছ বিশেষজ্ঞ ই-গভৰ্ণেন্স সমাধানৰ অংশ ই এণ্ড এছ মনিটৰিং পেৰামিটাৰ
সেৱা সেতু আৰু ডি আই ডি এছত বৰ্তমানৰ	পৰিৱেশ আৰু সামাজিক ব্যৱস্থাৰ মূল্যায়ন		এ আই টি ই চি আৰু চি এছ ডি আৰু এ এছ-চি	১ম সময়ছোৱাৰ পৰা	সেৱা সেতুৰ কাৰ্য্যকৰী আৰু কাৰিকৰী পৰ্যালোচনাৰ

ব্যৱধান দূৰ কৰিবলৈ অভিযোগ ব্যৱস্থাপনা (জি এম) ব্যৱস্থা আৰু নাগৰিকৰ মতামত বৃদ্ধি কৰা			এফ এম এছ		সময়ত জিএমৰ মূল্যায়ন জিএমৰ উন্নতিৰ পৰামৰ্শ কাৰ্যকৰী কৰা হ'ল নাগৰিকৰ মতামত জৰীপৰ বাবে ToR বিকশিত কৰা হয়, আৰু বাৰ্ষিক জৰীপ গ্ৰহণ কৰা হয়
সেৱা সেতু আৰু ডি আই ডি এছ প্লেটফৰ্মৰ অধীনত নতুন সেৱা আৰু আঁচনিৰ ওপৰত সজাগতা সৃষ্টি	পৰিৱেশ আৰু সামাজিক ব্যৱস্থাৰ মূল্যায়ন		এ আই টি ই চি আৰু টি এছ ডি এ এছ-টি এফ এম এছ	২য় সময়ছোৱাৰ পৰা	যোগাযোগ পৰিকল্পনা প্ৰস্তুত আৰু কাৰ্যকৰী কৰা
কাৰ্য্যক্ৰমৰ অধীনত সকলো আই টি হাৰ্ডৱেৰ ইনষ্টলেচনত শ্ৰমিকৰ স্বাস্থ্য আৰু সুৰক্ষা, শ্ৰমিকৰ কল্যাণ আৰু ই-আৱৰ্জনা ব্যৱস্থাপনাৰ সৈতে জড়িত ই এণ্ড এছ অনুসৰণ	পৰিৱেশ আৰু সামাজিক ব্যৱস্থাৰ মূল্যায়ন		সকলো ৰূপায়নকাৰী সংস্থা	চুক্তি প্ৰদানৰ পূৰ্বে	প্ৰাসংগিক ই এণ্ড এছ দফাসমূহৰ সৈতে সকলো আই টি হাৰ্ডৱেৰ সংস্থাপনৰ চুক্তিবদ্ধ নথিপত্ৰসমূহ

ঙ.১০ কাৰ্যসূচী ৰূপায়ণ সমৰ্থন পৰিকল্পনা

কাৰ্যসূচীটোৰ ৰূপায়ণৰ সময়ত বিশ্ব বেংকে আগবঢ়োৱা সহযোগিতাৰ ভিতৰত তলত উল্লেখ কৰা বিষয়সমূহ অন্তৰ্ভুক্ত হ'ব।

I. সময়ে সময়ে স্বতন্ত্ৰ পৰীক্ষণ সংস্থা (আই ভি এ) প্ৰতিবেদন, ৰূপায়ণ সহযোগিতা অভিযান আৰু কাৰ্যসূচী ব্যৱস্থাপনা ইউনিট (পি এম ইউ) আৰু কাৰ্যসূচী ৰূপায়ণ ইউনিট (পি আই ইউ) দ্বাৰা দাখিল কৰা অন্য যিকোনো ই এণ্ড এছ অগ্ৰগতিৰ প্ৰতিবেদনৰ জৰিয়তে পি এ পি আৰু প্ৰাসংগিক ডি এল আইসমূহকে ধৰি ই এণ্ড এছ ৰিস্ক মেনেজমেণ্টৰ ওপৰত কাৰ্যসূচীৰ অগ্ৰগতি আৰু সফলতাৰ পৰ্যালোচনা কৰা হ'ব।

II. ই এণ্ড এছৰ সংকট/প্ৰভাৱ চিনাক্তকৰণ, পৰিচালনা আৰু নিৰীক্ষণ কৰিবলৈ ব্যৱস্থা আৰু পদ্ধতি স্থাপন কৰাত পি এম ইউ, পি আই ইউ আৰু ৰূপায়ণ সংস্থাসমূহক (আই এ) সহায় কৰে।

III. সময়ে সময়ে ই এণ্ড এছ ব্যৱস্থাপনাৰ ওপৰত প্ৰাতিষ্ঠানিক সামৰ্থ্য বিকাশত সহায় কৰে।

IV. পি এ পিত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা অনুসৰি চুক্তিবদ্ধ ই এণ্ড এছ ব্যৱস্থা শক্তিশালীকৰণ ব্যৱস্থাসমূহ ৰূপায়ণকে ধৰি কাৰ্যসূচী ব্যৱস্থাসমূহৰ কাৰ্যবিধি নিৰীক্ষণ কৰে।

V. ই এণ্ড এছৰ সৈতে জড়িত কাৰ্যসূচীৰ সংকটসমূহৰ পৰিৱৰ্তন নিৰীক্ষণ কৰাৰ লগতে আইনী চুক্তিসমূহৰ বিধানসমূহ মানি চলিব।

VI. ঋণ লোৱাজনৰ সহযোগত, কাৰ্যসূচী ৰূপায়ণ উন্নত কৰিবলৈ বা অপ্ৰত্যাশিত ৰূপায়ণৰ প্ৰত্যাহনৰ প্ৰতি সঁহাৰি জনাবলৈ প্ৰয়োজন অনুসৰি পি ফৰ আৰ নীতিৰ সৈতে সামঞ্জস্যপূৰ্ণভাৱে ই এণ্ড এছ সংকট ব্যৱস্থাপনা পদ্ধতিসমূহ থাপ খুৱাই ল'ব।